

Аб практычнай рабоце партыйных арганізацый рэспублікі па рэалізацыі рашэнняў XIX Усесаюзнай партыйнай канферэнцыі, ліпеньскага (1988 г.) Пленума ЦК КПСС

Даклад Я. Я. САКАЛОВА

Таварышы! Чым больш аддаляе нас час ад XIX Усесаюзнай партканферэнцыі, тым глыбей разуменне велізарнай значнасці яе рашэнняў для лёсу краіны, для лёсу нашага народа.

Канферэнцыя яшчэ раз пераканаўча прадэманстравала магутны патэнцыял слаўнай ленинскай партыі — сапраўднай рухаючай сілы перабудовы, яе ініцыятара і прызнанага лідэра, які выражае інтарэсы савецкіх людзей. Яна ў поўнай меры адлюстравала тую новую палітычную атмасферу, што ўсталяваецца ў грамадстве пасля красавіцкага (1985 г.) Пленума ЦК КПСС.

Галоўны вынік канферэнцыі заключаецца ў тым, што па ўсіх карэнных праблемах, якія былі прадметам агульнапартыйнага, агульнанароднага абмеркавання на аснове Тэзісаў ЦК КПСС, выпрацавана праграма палітычных пазіцый.

Ліпеньскі (1988 г.) Пленум ЦК КПСС, вызначыўшы рэзорнуты план дзеянняў па вы-

кананню рэзальюцый канферэнцыі, падкрэсліў, што ў гэты пераломны перыяд поспех перабудовы залежыць ад рашэння партыйнымі арганізацыямі, працоўнымі калектывамі, усімі кадрамі сваёй адказнасці, ад іх канкрэтных спраў.

Заканаммерным крокам на шляху рэалізацыі ўстановак канферэнцыі з'явіліся толькі што прайшоўшы Пленум ЦК КПСС і нечарговая сесія Вярхоўнага Савета СССР.

Выбранне Генеральнага сакратара ЦК КПСС Міхаіла Сяргеевіча Гарбачова Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР будзе служыць вышэйшым інтарэсам нашай дзяржавы, дазволіць узмацніць кіруючую ролю Камуністычнай партыі ў грамадстве і поўнаўладзе Саветаў, павысіць эфектыўнасць функцыянавання палітычнай сістэмы краіны.

Ідэі канферэнцыі, яе асноватворныя рашэнні маюць непераходзячае значэнне для Кампартыі Беларусі. Пра што аб ні ішла размова, якая б праблема ні ставілася, якая б пытанне ні ўзнімалася — яны хвалюць камуністаў, усіх працоўных Беларусі, Беларусі, які клікаюць у іх жыццё зацікаўленасці, імкнення штодзённай працы сабраць інавацыйнае перабудовы.

Іменна з гэтых пазіцый і хацелася б павесці размову на цяперашнім пленуме ЦК КПБ.

I.

Як вы ведаеце, дэлегацыя Кампартыі Беларусі на XIX Усесаюзнай партканферэнцыі паставіла пытанне аб пераходзе рэспублікі на прынцыпы гаспадарчага разліку і самафинансавання. Савет Міністраў СССР прыняў нашу прапанову.

З аднаго боку, гэта расшы-

рае самастойнасць рэспублікі, яе абласцей, гарадоў і раёнаў у развіцці эканомікі і культуры, з другога — павышае адказнасць кіруючых кадраў, вучоных, спецыялістаў, усіх працоўных за высокую эфектыўнае выкарыстанне навуковага, вытворчага, эканамічнага і духоўнага патэнцыялу. Гэта таксама і шлях ломкі адміністрацыйна-камандных метадаў кіравання, пазбаўлення ад утрыманскіх настрояў і месніцтва.

Тэрытарыяльны гаспадарчы разлік павінен дакладна вызначыць эканамічнае аблічча рэспублікі і кожнага яе рэгіёна. Нашымі прынцыпамі павінны стаць: працаваць з поўнай аддачай, расходи — па даходах, жыць — па сродках.

Зразумела, укараненне рэгіянальнага гаспадарчага разліку — справа няпростая. Некаторыя таварышы не ўсведам-

ляюць таго, што гэта не механічны перанос заводскага або галіновага гаспадарчага разліку на рэспубліканскі, абласны ўзровень.

Тут патрэбна якасна іншы механізм, заснаваны на эканамічных метадах кіравання, спалучэнні розных форм уласнасці. Па-нашаму мы павінны не толькі кіраваць вытворчасцю, але і навучыцца, што называецца, гандляваць, задавальняць патрэбнасці насельніцтва, вырашаць шырокі круг сацыяльных і экалагічных праблем.

Рэгіянальны гаспадарчы разлік — гэта і якасна новы стыль работы, новы стыль мыслення, які неабходна асвойць нашым кадрам. Мы павінны знайсці ў сабе сілы выравацца з палону дагматычных падыходаў, камандных метадаў кіравання, перайсці на мову эканамічную, камерцыйную ў навуковым разуменні.

Некаторыя вопыт ажыццяўлення эксперыментаў у розных галінах эканомікі ў нас

(Працяг на стар. 2).

Даклад Я. Я. САКАЛОВА

(Працяг. Пачатак на стар. 1).

набыты. Нашы кадры маюць пэўныя навыкі ў вырашэнні складаных, нестандартных праблем. Гэта, натуральна, мы ўлічвалі, калі ўносілі прапановы аб пераводзе рэспублікі на прынцыпы гаспадарчага разліку. Але галоўнае — зыходзілі з аб'ектыўных патрэбнасцей цяперашняга этапу развіцця.

Якія ж перадумовы мы маем для такога кроку?

У рэспубліцы высокаінтэлектуальны кадравы патэнцыял, дастаткова колькасць навуковых устаноў для падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі спецыялістаў, у тым ліку і работнікаў масавых прафесій.

У нас ёсць Акадэмія навук, якая вядзе даследаванні як фундаментальнага, так і прыкладнага характару, цэлы рад галіновых навуковых устаноў.

У рэспубліцы высокаразвітая прамысловасць. Яе многія галіны вызначаюць навукова-тэхнічны прагрэс, высока механізаваная сельская гаспадарка, магутны будаўнічы комплекс, шырока разгалінаваная сетка аўтамабільных, чыгуначных, павяровых шляхоў.

Словам, мы маем усё неабходнае для нарошчвання вытворчасці самых сучасных машын і механізмаў, тавараў народнага спажывання, прадуктаў харчавання, для арганізацыі эфектыўнага гандлю імі.

Калі ўзяць такія абагульняючы паказчыкі, як нацыянальны даход, то за два гады ён павялічыўся на 11,2 працэнта пры плане 9,1. Практычна ўся прыбыўка атрымана за кошт павышэння прадукцыйнасці грамадскай працы.

Атрыманы аб'ём нацыянальнага даходу перавышае выкарыстоўваемую яго частку на спажыванне і накіраванне больш чым на 3 млрд. рублёў — на 16 працэнтаў. У цэлым вываз прадукцыі ў вартасным выражэнні больш за ўвозу на 1,2 млрд. рублёў — на 6,2 працэнта.

Але давайце паглядзім глыбей, унікнуем у сутнасць эканамічных працэсаў. Рэспубліка ўввозіць у асноўным сыравіны і паліўна-энергетычныя рэсурсы. Практычна поўнасцю пакрываюцца за кошт прывазных нашы патрэбнасці ў метал, нафце, газе, аўгані, баваўне, воўне. Штогод мы атрымліваем з дзяржфондаў на харчовыя і фуражныя мэты збожжа больш, чым прадаём сваёй вытворчасці.

У структуры ж вывазу, наадварот, пераважаюць гатовыя вырабы. Таму баланс увозу і вывазу складаецца на карысць рэспублікі.

Але нам трэба глыбей прадумаць пытанні структуры вытворчасці і каапераваных сувязей з пункту погляду іх рэцывальнасці і эфектыўнасці.

У першую чаргу трэба скарачаць увоз той прадукцыі, якую можам вырабляць самі. Цяпер у нас выпускаецца тавараў народнага спажывання ў разліку на рубель заробатнай платы на 1 руб. 90 кап. У цэлым паказчык надзвышны. У той жа час попыт на многія віды бытавой тэхнікі, вырабаў для заняткаў спортам, турызмам, на дзіцячыя цацкі, садова-агародны інвентар, фотопрылады, мыла і пральныя папашок не задавальняецца. Таму штогод у рэспубліку завозіцца нехарчовых тавараў больш чым на 2 млрд. рублёў. Акрамя таго, амаль на 900 млн. рублёў паступае да нас прадуктаў харчавання, многія з якіх цалкам можна вырабляць і атрымліваць на месцы.

Натуральна, задавальненне патрэбнасцей насельніцтва немагчыма без шырокага тавараабмену. Але зусім неапраўдана, што, скажам, уласнымі сіламі забяспечваецца попыт

на агароднінныя кансервы для дзіцячага харчавання толькі на 29 працэнтаў, агульні кансервы — на 45, варэнне і кампоты — на 38 працэнтаў. Далей не ў поўнай меры задавальняецца попыт на марожанае, плячэнне, цукеркі, бараначныя, сухарныя і некаторыя іншыя вырабы.

Нярэдка з-за прыхільнасці да старога парадку планавання «ад дасягнутага» штучна стрымліваецца рост аб'ёму вытворчасці. Такая практыка загнаная. Яе трэба пераадолюваць, і перш за ўсё эканамічнымі метадамі, развіццём рынковых адносін.

Каб асваляць па-сапраўднаму ўнутраны рынак, трэба па-гаспадарску выкарыстоўваць усё тое, што мае рэгіён. Вучыцца і вучыцца гэтаму іншых — наша неадкладная задача. Інакш нам не атрымаць таго эфекту, які можна, які павінен даць гаспадарчы разлік.

Запатрабавецца больш шырокі выхад і на знешні рынак. Цяпер маштабы і структура экспарту не задавальняюць патрэбнасці народнай гаспадаркі рэспублікі. Дзяржплану, знешнегандлёвым арганізацыям разам з міністэрствамі і ведамствамі Беларусі неабходна ажыццявіць канкрэтныя меры па пэрсональнаму развіццю экспартнай базы рэспублікі з тым, каб ужо ў бліжэйшыя гады ў 2—3 разы павялічыць аб'ём тавараабароту з замежнымі краінамі.

А цяпер аб фінансавых перадумовах пераходу на прынцыпы рэгіянальнага гаспадарчага разліку. Рэспубліканскі і практычна ўсе мясцовыя бюджэты выконваюцца з перавышэннем даходаў над расходамі. Гэта дазваляе дадаткова накіроўваць на развіццё інфраструктуры гарадоў і раёнаў, задавальненне сацыяльных патрэбнасцей насельніцтва, прыкладна 300 млн. рублёў у год. Тым не менш праблем і тут няма.

Пакуль што фарміраванне бюджэтаў рэгіёнаў не залежыць ад эфектыўнасці работы прадпрыемстваў і арганізацый, размешчаных на іх тэрыторыі. Таму кожны рэгіён імкнецца большай атрымаць асігнаванняў з агульнадзяржаўнага фонду, што, натуральна, не зацікаўлівае мясцовыя органы ў павелічэнні ўласных даходаў, параджае ўтрыманства.

Неабходны новыя падыходы да стварэння бюджэтаў абласцей, раёнаў і гарадоў. Мясцовыя Саветы павінны будучы клопацца аб павышэнні эфектыўнасці вытворчасці і тым самым фарміраваць свае бюджэты.

Якія ж пытанні патрабуюць у сувязі з гэтым першаарговага вырашэння?

Гэта распрацоўка навукова абгрунтаваных даўгачасных і стабільных эканамічных нарматываў узаемаадносін паміж рэгіёнамі і цэнтрам, паміж рэгіёнамі і прадпрыемствамі, размешчанымі на яго тэрыторыі. Гэта ўмацаванне фінансавай базы мясцовых Саветаў, расшырэнне іх правоў у фінансаванні развіцця вытворчай і сацыяльнай інфраструктуры рэгіёна. Гэта, нарэшце, наладжванне цэласнай сістэмы рэгіянальнага кіравання і планавання.

Работу па ўкараненні тэрытарыяльнага гаспадарчага разліку павінен узначаліць Савет Міністраў БССР. Неабходна стварыць праграму, якая ўключае ўсю сукупнасць доўгатэрміновых і бліжэйшых мэт, шляхоў і сродкаў іх дасягнення, этапы пераходу на новыя прынцыпы гаспадарання. Пры гэтым неабходна ўлічваць не толькі мясцовыя, рэгіянальныя асаблівасці, але і інтарэсы адзінага народнагаспадарчага комплексу краіны.

Валікія задачы ставіць пераход рэспублікі на прынцыпы

гаспадарчага разліку і самафінансавання перад навукай. АН БССР, вышэйшым навуковым установам, галіновым інстытутам неабходна крута павысіць эфектыўнасць фундаментальных і прыкладных даследаванняў, вывесці іх на сусветны ўзровень і дабіцца рэзкага скарачэння тэрмінаў асваення навукова-тэхнічных распрацовак.

Толькі так мы зможам асваляць перадавымі тэхналогіямі ў розных галінах вытворчасці, якія дазваляюць атрымліваць высакаякасную прадукцыю з мінімальнымі затратамі працоўных, энергетычных і сыравінных рэсурсаў.

Работа наперадзе вялікая і адказная. І не толькі для рэспубліканскіх інстанцый. Энергічна ўключыцца ў яе трэба будзе саветскім органам на месцах, камсамольцам і моладзі як найбольш падрыхтаванай, мэтанакіраванай, актыўнай часткі насельніцтва. Пры гэтым асаблівай увагі патрабуюць пытанні, звязаныя з удасканаленнем гаспадарчага разліку на ўзроўні працоўных калектываў.

Там, дзе гэтым займаюцца сур'ёзна, павышаецца зацікаўленасць калектываў у дасягненні высокіх канчатковых вынікаў, як правіла, больш высокімі тэмпамі растуць прадукцыйнасць працы, прыбыток, зніжаецца сабекошт.

За студзені — жнівень прыбытак у народнай гаспадарцы рэспублікі павялічыўся на 11,4 працэнта, у прамысловасці яго атрымала звыш плана 422 млн. рублёў. Прыбыўка забяспечана галоўным чынам за кошт скарачэння затрат на вытворчасць адзінак прадукцыі, якая знізілася на 1,3 працэнта.

У цэлым за два гады бягучай пяцігодкі сярэднегадавы тэмпы выпуску прамысловых прадукцый дасягнулі 6,9 працэнта супраць 5,4 у мінулай прадукцыйнай перыяду — 6,4 пры 4 працэнтах. Аб'ём прамысловай вытворчасці ўзрос на 14,3 працэнта пры плане 9,3, прадукцыйнасць працы — на 13,2 пры заданні 9,1. Больш высокія паказчыкі дасягнуты ў Брэсцкай, Мінскай абласцях і г. Мінску.

Лепш сталі вырашацца пытанні паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу. З пачатку пяцігодкі ўкаранёна 948 механізаваных пачатковых і аўтаматычных ліній, комплексна механізавана і аўтаматызавана 324 цэхі, участкі, вытворчасці, асвоена каля тысячы новых відаў прадукцыі.

Удалося спыніць падзенне фондааддачы. Калі за гады адзінаццатай пяцігодкі яна знізілася на 12,6 працэнта, то ўжо ў мінулым годзе пачала ўзрастаць.

Умацавалася дагаворная дысцыпліна. За восем месяцаў выкананне абавязальнасцяў па пастаўках складала 99,92 працэнта.

Выяўлены, аднак, і цяжкасці. Механізм тармажэння новых метадаў гаспадарання пакуль што не ажыты.

Больш прадметна патрабавецца вырашаць праблему аздараўлення фінансаванага стану прадпрыемстваў і арганізацый. Наяўнасць стратных калектываў — з'ява ўжо сама па сабе несумяшчальная з прынцыпамі поўнага гаспадарчага разліку.

Хоць іх колькасць скарачаецца, аднак 51 завод і аб'яднанне ў студзені — жнівень спрацавалі са стратамі ў 36,7 млн. рублёў. У Гомельскай і Мінскай абласцях — па 10 такіх калектываў, Віцебскай — 8. Больш палавіны стратных прадпрыемстваў — у сістэме Дзяржапрапрама БССР.

Відаць, некаторыя кіраўнікі звывікліся з такой работай, лічаць, што можна жыць нябедна за кошт датацый. А патураюць гэтаму штабы галін, пераразмяркуючы прыбытак

добра працуючых калектываў. Практыка загнаная. Не трэба блытаць сацыяльную справядлівасць з дзяржаўнасцю за дзяржаўны кошт. Трэба вучыцца жыць па сродках.

Важна дэталёва разабрацца са становішчам спраў на стратных прадпрыемствах і вызначыць іх далейшы лёс. Адны з іх неабходна пазбавіць самастойнасці і ўключыць у састаў эканамічна ўстойлівых заводаў, другія перадаць у арэнду, трэція — кааператывам.

У апошні час у многіх калектывах узровень аплаты працы пачаў перавышаць яе аддачу. Некаторыя тлумачаць гэта выкарыстаннем гаспадарча-разліковых правоў.

Але ж спажыць можна столькі, колькі атрымае. Грэбанне гэтым прынцыпам вольна да чаго прывядзе.

У студзені — чэрвені ў міністэрствах лёгкай прамысловасці, хлебапрадуктаў, будаўніцтва рост заробатнай платы перавышаў рост прадукцыйнасці працы ў два і больш разоў, на прадпрыемствах Мінскай, Гродзенскай і Гомельскай абласцей — у 1,4—1,5 раза.

Больш чым у два разы вышэй рост зарплат у параўнанні з павелічэннем прадукцыйнасці працы ў прамысловасці Баранавіч, Салігорска, Гомеля, у 1,6—1,7 раза — Гродна, Бабруйска, Мазыра.

Яшчэ горшчае становішча ў будаўніцтве, якія па-ранейшаму займаюцца вывадзілаўкай. У Пінскай трэсце № 2 Мінбуда БССР пры павышэнні заробатнай платы на 6,6 працэнта прадукцыйнасць працы ўзрасла толькі на 1,1 працэнта, у Жлобінскім трэсце № 40 — адпаведна на 2,5 і 8,6.

У Светлагорскім трэсце № 20 пры зніжэнні прадукцыйнасці працы змяншэнні аб'ёму выкананых работ заробатная плата павялічылася на 5 працэнтаў, а выплаты прэмій — у 2,3 раза і склалі 222 тыс. рублёў.

Ні адно з будаўнічых міністэрстваў і ведамстваў не забяспечыла нармальнага суадносіна гэтых паказчыкаў. І хіба маглі яны яго забяспечыць, калі пры невыкананні ў бягучым годзе планаў па многіх важнейшых пазіцыях, у тым ліку па ўводу ў дзеянне асноўных фондаў, прэмій за задачу аб'ектаў у эксплуатацыю ўзраслі па рэспубліцы на 55 працэнтаў, выплаты з фонду матэрыяльнага заахвочвання — у 1,7 раза (у Мінбуда — адпаведна на 45 і 54 працэнтаў, у Бельскай будзе — у 1,6 і 1,9 раза)?

Падобная практыка тоіць у сабе вельмі небяспечныя вынікі. Нельга забываць, што выданыя грошы не за атрыманую прадукцыю, а за прысутнасць на рабоце згубна адбываюцца на абаласаванасці эканомікі, плацежаздольнага попыту насельніцтва з таварнымі рэсурсамі. І кожны, хто сёння атрымаў гэтыя сродкі, заўтра, выступаючы ў ролі пакупніка ў магазіне, абавязкова адчуе гэта на сабе. Дадатковыя грошы павяліліся, а тавараў пад іх не аказалася.

Псіхалогія спажывецтва зусім не садзейнічае перабудове. Крыніца павышэння зарплат адна — рост прадукцыйнасці працы. Тым не менш у параўнанні з першым паўгоддзем мінулага года кожны сёмы калектыв у прамысловасці і будаўніцтве знізіў яе.

А якое становішча ў сельскай гаспадарцы? У мінулым годзе ў 23 раёнах (Браслаўскі, Верхнядзвінскі, Віцебскі, Гарадоцкі, Дубровенскі, Лёзненскі, Міёрскі, Полацкі, Пастаўскі, Расонскі, Сенненскі, Талачынскі, Ушацкі, Шаркоўшчынскі, Хойніцкі, Астравецкі, Лагойскі, Мінскі, Бабруйскі, Горацкі, Крычаўскі, Мсціслаўскі, Слаўгарадскі) тэмпы павышэння

аплаты працы перавысілі прырост яе прадукцыйнасці. У Віцебскай вобласці такіх раёнаў больш палавіны, у Магілёўскай — чвэрць.

У калгасе імя Суворова Верхнядзвінскага раёна пры зніжэнні прадукцыйнасці працы яе аплата за мінулы год павысілася амаль на 16 працэнтаў. У гаспадарцы «праядаюць» больш, чым зарабляюць. Фонд аплаты працы тут перавышае атрыманы валавы даход. Сярэднямесячная ж аплата нават вышэйшая, чым у такіх эканамічна моцных калгасах, як «Аснежыцкі» Пінскага раёна, імя Чыронай Арміі і імя Кірава Віцебскага раёна. Страты ў калгасе склалі за год звыш 480 тыс. рублёў.

Зразумела, віна кіраўнікоў і спецыялістаў гаспадарак відавочная. Але чаму не ўважвае гэтыя негатыўныя тэндэнцыі, чаму не робіць належных вывадаў і не распачынае актыўных дзеянняў т. Мірачыцкі? Заплюшчылі на гэта вочы Мінфін, Дзяржбанк і спецбанк ды і Камітэт народнага кантролю БССР. Не відаць тут і ролі сродкаў масавай інфармацыі.

Парушэнне прынцыпу сацыялізму «ад кожнага — па здольнасцях, кожнаму — па працы» шкодзіць справе перабудовы. Пераадолець ураўнальнасць у аплаце, цесна ўвязаць яе з колькасцю і якасцю працы, узмацніць зацікаўленасць работнікаў у найвышэйшых канчатковых выніках можна толькі праз укараненне гаспадарча-разліковых прынцыпаў у вытворчым падраздзяленні, на рабочым месцы, праз прымяненне арэнднага падраду.

Пакуль жа ў прамысловасці на яго перайшлі адзінаквы калектывы. Некалікі лепшае становішча ў будаўніцтве. Пановаму працуюць работнікі перасоўнага механізмаванай калоны ў Магілёве, мантажнага ўпраўлення трэста «Белсантэхмонтаж-2» у Гродна, завода буйнапапелнага домабудавання ў Бабруйску, некаторых іншых арганізацый.

Вопыт паказвае, што найбольш цесная ўзаемасувязь аплаты з канчатковымі вынікамі дасягаецца пры так званай другой мадэлі гаспадарчага разліку, калі ў аснову пакладзены прынцып размеркавання атрыманага калектывам гаспадарча-разліковага даходу.

Пакуль жа ў нас найбольшае распаўсюджанне атрымала першая мадэль, заснаваная на размеркаванні прыбытку. Гэта мадэль з'яўляецца некалькі занеапраўданай, у пэўнай меры скоўвае ініцыятыву працоўных калектываў.

Другая ж мадэль, якая прымяняецца цяпер у лёгкай прамысловасці, бытавым абслугоўванні і на некаторых іншых прадпрыемствах рэспублікі, больш прагрэсіўная. Яна ў большай ступені мабілізуе працоўныя калектывы на максімальнае выкарыстанне рэзерваў, эканомію рэсурсаў, забяспечвае прамую сувязь фонду аплаты працы з даходамі ад вынікаў фінансаво-гаспадарчай дзейнасці. Механізм гэтай мадэлі найбольш блізка да кааператывнай формы арганізацыі вытворчасці і арэнднага падраду.

Міністэрствам, ведамствам, эканамічным органам неабходна больш актыўна праводзіць растлумачальную работу аб сутнасці і перавагах другой гаспадарча-разліковай мадэлі, садзейнічаць шырокаму яе ўкараненню.

II.

Таварышы! На XIX Усеагульнай партыйнай канферэнцыі самым болейвым месцам у жыцці прамадства названа харчовая праблема. Як жа мы яе вырашаем? Відаць, адказ на гэта пытанне лепш за ўсё

даць праз прызму таго, якое становіцца з забеспячэннем насельніцтва прадуктамі харчавання.

За два з палавінай гады ў параўнанні з аналагічным перыядам мінулай пяцігодкі праз гандлёвую сетку і прадпрыемства грамадскага харчавання рэалізавана больш малака і малочных прадуктаў на 58 працэнтаў, мяса і мясапрадуктаў — на 51, яец — на 12, агародніны — на 33 працэнта, садавіны — у 2 з лішнім разы.

Пазітыўныя перамены відавочныя. Але ў цэлым забеспячэнне насельніцтва прадуктамі харчавання прызнае здавальняючым нельга ні з пункту гледжання колькасці, ні з пункту гледжання разнастайнасці асартыменту. Яно адстае ад уся ўзрастаючых запатрабаванняў нашых людзей.

Першая ступенька, абавязковая перадумова для рэалізацыі харчовай праблемы — выкананне Харчовай праграмы. У мінулым годзе на яе рубяжы, прадугледжаныя на канец пяцігодкі, рэспубліка выйшла па вытворчасці малака і яец, па мясу — выйдзе ў бягучым.

Па абласцях карціна такая. За тры гады на заданні Харчовай праграмы па малаку не выходзіць Віцебская вобласць (98 працэнтаў), па мясу — Віцебская, Гомельская (93 працэнта) і Магілёўская (92).

Сярэднегадавая вытворчасць збожжа павялічылася ў бягучай пяцігодцы на 31 працэнт, жывёлы і птушкі — на 19, малака — на 13, а ў цэлым аэлавой прадукцыі сельскай гаспадаркі — на 13,8 працэнта.

Надой ад каровы за два гады і 9 месяцаў узрос на 676 кілаграмаў.

Рэнтабельнасць сельскагаспадарчай вытворчасці склала ў мінулым годзе 33,1 працэнта. За першае паўгоддзе бягучага года калгасы і саўгасы атрымалі 1,2 млрд. рублёў прыбытку — гэта ў 2,3 раза больш, чым за адпаведны перыяд мінулага года.

Як бачыце, зроблена і робіцца значна менш, чым дазваляюць створаны ў аграрным сектары эканамікі вытворча-навуковы патэнцыял, узровень нашых кадраў. Я маю на ўвазе перш за ўсё кадры калгасаў, саўгасаў, РАПА, НДІ, а таксама партыйных, саветскіх, гаспадарчых органаў. Абсалютная большасць з іх мае ўсё неабходнае для вядзення справы з улікам патрабаванняў жыцця, патрабаванняў перабудовы.

Нямала, аднак, ёсць яшчэ і такіх работнікаў, якія на-ранейшаму праяўляюць безыніцыятыўнасць, валасць у асваенні новых метадаў гаспадарання, дасягненняў навукова-тэхнічнага прагрэсу, гэта значыць працуюць, спусціўшы рукавы.

Міхаіл Сяргеевіч Гербачоў, выступаючы ў Краснаярску і гаворачы аб вырашэнні харчовай праблемы, на першы план паставіў задачу кардынальна змяніць эканамічныя адносіны ў вёсцы, паўсюдна адкрыць дарогу гаспадарча-разліковаму падраду, і асабліва арэнднаму.

Усім павінна быць відавочна, што без абуджэння асабістага інтарэсу кожнага работніка немагчыма рэалізаваць перавагі новай эканамічнай рэформы. Ліпеньскі (1988 г.) Пленум ЦК КПСС звярнуў увагу на тое, што іменна арэнда здольна даць гаспадарчаму разліковае дыханне, выявіць у чалавека талент гаспадара, зацікавіць яго ў максімальна эфектыўным выкарыстанні зямлі, іншых сродкаў вытворчасці.

Некаторым кіраўнікам трэба збавіцца ад памылкі, быццам арэндны падрад з'яўляецца тормадам для асваення інтэнсіўных тэхналогій у сельскай гаспадарцы і ледзь ці не загубіць калгас або саўгас.

Такія думкі — не толькі, на жаль, размовы. Яшчэ нярэдка факты, калі пачынальнікі арэнднага падраду сутыкаюцца з нядабразычлівасцю, калі ім учыняюцца ўсялякія перашкоды. І не толькі кіраўнікі, але і тымі, хто імкнецца менш папра-

цаваць, але пабольш атрымаць, хто адвак ад добрасумленнай працы. Ацэньваць такія факты трэба адназначна.

Калгасы і саўгасы — аснова асноў сацыялістычнай сельскай гаспадаркі. Іх роля ў станаўленні сацыялізму ў вёсцы неацэнная. Будзе ўзрастаць яна і ў далейшым. Калгасы і саўгасы далёка не вычарпалі сваіх магчымасцей. Размова ідзе толькі аб змяненні іх унутранай структуры, удасканаленні ўнутрыгаспадарчых эканамічных адносін.

Гэтыя адносіны сёння стрымліваюць далейшае нарошчванне аб'ёмаў сельскагаспадарчай прадукцыі, павышэнне эфектыўнасці вытворчасці. Жыццё са-тойліва патрабуе, і вопыт гэта пацвярджае, што на змену цяперашнім брыгадам у калгасах і аддзяленням у саўгасах павінны прыйсці арэндныя гаспадарча-разліковыя калектывы, здольныя на новай аснове выкарыстоўваць перавагі гаспадарак.

Нашы кадры на аснове ўласнага вопыту і супаставлення яго з вопытам іншых рэгіёнаў прыйшлі да вываду, што ва ўмовах рэспублікі генеральным напрамкам развіцця сельскай гаспадаркі з'яўляецца спецыялізацыя і канцэнтрацыя сельскагаспадарчай вытворчасці на аснове індустрыяльных тэхналогій. Наконт гэтага мы дакладна дамовіліся на сходзе партыйна-гаспадарчага актыву ў Брэсцкай вобласці, які адбыўся ў мінулым годзе пасля двухдзённага семінара. Гэта ж лінія была пацверджана і пры падвадзенні вынікаў такога ж семінара ў Гродзенскай вобласці ў гэтым годзе.

Павысіць эфектыўнасць створанага і ствараемага патэнцыялу калгасаў і саўгасаў можна толькі праз настойлівае ўдасканаленне эканамічных адносін у вёсцы, праз развіццё разнастайных форм падраду, арэнды.

Пры гэтым вельмі важна паліпаціца пра чалавека, промовы яго працы і быту. Імкнікія рэсурсы, што накіроўваюцца ў сельскую гаспадарку, ніякія арганізатарскія і палітычныя меры не дадуць належнай аддачы.

Непарыўная ўзаемасвязь гэтых падыходаў адзначалася і на канферэнцыі, і на ліпені-скім (1988 г.) Пленуме ЦК КПСС. Па сутнасці размова ідзе аб трыадзінай задачы, усе складальныя якой востра актуальныя для забеспячэння эфектыўнасці агракомплексу.

У бягучым годзе на арэндным падрадзе працуюць вытворчыя падраздзяленні амаль у палавіне гаспадарак. Многія партыйныя арганізацыі, армя-нучыя на разнастайнасць форм арэнды, не дапускаюць націску на карысць якой-небудзь адной, умела падтрымліваюць і развіваюць ініцыятыву знізу.

Актыўна асвойваецца новая форма арганізацыі і стымулявання працы ў гаспадарках Навагрудскага, Шклоўскага, Докшыцкага, Клецкага, Добрушскага, Іванаўскага і іншых раёнаў. І пахвальным з'яўляецца імкненне не разбураць усё «старае» без аглядак, а дзейнічаць уважана, захававшы ўсё каштоўнае, перспектыўнае, што апраўдала сябе.

Аналіз пацвярджае вывад аб тым, што да большасці гаспадарак у земляробстве найбольш прымальнай формай з'яўляюцца падрадныя калектывы, калі механізатары бяруць у арэнду на доўгі тэрмін землі цэлага севазвароту і набор тэхнікі. Іменна калектывы.

Па-першае, ва ўмовах севазвароту пры вялікім наборе культур аднаму-двум механізатарам цяжка добра авалодаць навыкамі вырошчвання кожнай з іх з улікам патрабаванняў сучасных інтэнсіўных тэхналогій.

Па-другое, у адзіночку браць у арэнду поўны набор сучаснай тэхнікі для вырошчвання некалькіх сельскагаспадарчых культур на невялікіх плошчах эканамічна невыгадна.

Па-трэцяе, перадаваць механізатару на вырошчванне толькі асобныя культуры немэтазгодна, таму што гэта запатра-

буе штогадовай змены арандуемых зямельных участкаў. У гэтым выпадку будзе аслаблена цікавасць да павышэння ўрадлівасці глебы.

І нарэшце, у гаспадарках на працягу рада гадоў склаліся стабільныя калектывы механізатараў, якія добра ведаюць здольнасці адзін аднаго.

У жывёлагадоўлі арандатарамі могуць выступаць калектывы ферм, комплексаў, а таксама асобных цэхаў.

Добрая маральна-псіхалагічная атмасфера, а значыць, і высокая рэзультатыўнасць у рабоце дасягаюцца ў тых гаспадарках, дзе на арэндны падрад пераходзяць усе падраздзяленні. Правільна, на наш погляд, зрабілі ў саўгасе «Гарадзец» Шклоўскага раёна. Тут у земляробстве створаны тры арэндныя калектывы. У іх увайшло ў сярэднім па 17 механізатараў. Кожны калектыв узяў у арэнду землі аднаго севазвароту — ад 1.100 да 1.600 гектараў.

У жывёлагадоўлі на базе 6 ферм утворана 14 арэндных калектываў. Амаль у тры разы скарацілі яны колькасць работнікаў, непасрэдна не занятых на вытворчасці. Перайшлі таксама на арэндны падрад аўтапарк, рамонтная майстэрня.

Усе арэндныя калектывы дэмакратычным шляхам выбралі кіраўнікоў, аплачваючы іх працу з гаспадарча-разліковага даходу. Узаемаадносіны з дырэктарыяў саўгаса будуюцца на аснове разліковых і планавых дысконтных цэн, прадугледжаных у дагаворы на арэнду.

За паўгоддзе саўгас атрымаў 270 тыс. рублёў прыбытку супраць 87 тыс. рублёў страты за адпаведны перыяд мінулага года. Ндой малака ад каровы ўзрос за 9 месяцаў на 370 кілаграмаў, а вытворчасць яго павялічылася на 10,5 працэнта. Рэалізацыя жывёлы павялічылася ў 2,7 раза.

Прынцыповым з'яўляецца пытанне ўкрадання арэнднага падраду на жывёлагадоўчых комплексах. Тут ён аб'ядноўвае перавагі буйнога высокамеханізаванага прадпрыемства з новай формай арганізацыі і стымулявання працы. На такіх умовах, напрыклад, працуе комплекс «Ірмень» па адкорму 24 тыс. свіней у год у калгасе «Дубна» Мастоўскага раёна.

У мінулым годзе пры расце аплаты на 10 працэнтаў прадукцыйнасць працы павялічылася тут на 16 працэнтаў. У бягучым годзе сярэднясутачнае прыбыленне ў вазе свіней на адкорм перавысіла 550 грамаў. Сабekoшт цэнтнера свініны склаў 134 рублі. На цэнтнер прыбылення ў вазе расходуюцца 5,2 цэнтнера кармавых адзінак.

Адначасова трэба ўсямерна развіваць сямейны і індывідуальны арэндны падрад, забяспечваючы іх эфектыўнае спалучэнне з калектывным.

У саўгасе «Ціхінічы» Рагачоўскага раёна ў мінулым годзе сямейныя калектывы ўзяліся вырошчваць цыбулю на плошчы 80 гектараў. Яны сабралі 990 тон прадукцыі, ад рэалізацыі якой атрымана больш чым 200 тыс. рублёў прыбытку. Год назад, калі падраду не было, з такой жа плошчы саўгас атрымаў толькі 155 тон цыбулі і меў 14 тыс. рублёў страты.

Пераводзячы падраздзяленні на арэндныя адносіны, некаторыя кіраўнікі і спецыялісты не заўсёды глыбока прадумваюць тэрміны арэнды. Сёлетая большасць дагавораў заключаена на год. З гэтым можна згадзіцца толькі на першым часе, пакуль у кадраў няма практычнага вопыту. У будучым жа трэба ісці на тэрмін у 15 і больш гадоў.

Памылка ў некаторых гаспадарках, спадзеючыся, што для пераходу да арэндных адносін дастаткова распрацаваць разліковыя і дысконтныя цэны, аформіць іх дагаворам, аб'явіць калектыву брыгады або фермы. Галоўнае ў тым, каб абудзіць у людзей асабістую цікавасць, жаданне ўзяць на сябе ўсю пайнату адказнасці за высокаэфектыўнае выкарыстанне зямлі, пабудовы, жывёлы, тэхнікі.

Цяпер дзе-нідзе чуваць заклікі да стварэння хутарскіх гаспадарак арандатараў. У нашых умовах ісці па такім шляху немагчыма, асабліва з пункту погляду вырашэння сацыяльных праблем. У калгасах і саўгасах рэспублікі створана нядрэнная вытворчая база з даволі высокім узроўнем механізацыі тэхналагічных працэсаў. Растуць новыя пасёлкі і вёскі, прывычнымі становяцца для вяскоўцаў многія гарадскія зручнасці.

Галоўная наша задача ў тым, каб і ў далейшым максімальна аблягчаць працу селяніна, палепшаць умовы работы, медыцынскае, культурнае, камунальнае — бытавое абслугоўванне. І цяпер, і ў будучым сучасныя добраўпарадкаваныя дамы, бальніцы, школы, дзіцячыя сады і яслі, клубы, якія забяспечваюць гарманічнае развіццё чалавека, мы маем і зможам мець толькі ў вёсках і сельскіх пасёлках, а не на хутарках.

У ходзе ўкаранення арэндных адносін партыйным камітэтам і арганізацыям важна перабудаваць работу з кіраўнікамі і спецыялістамі гаспадарак.

Намаганні кіруючых кадраў гаспадарак трэба нацэльваць на далейшую адпрацоўку эканамічных узаемаадносін, аказанне арэндным калектывам кваліфікаванай дапамогі ва ўдасканаленні тэхналогій, укараненні навуковых дасягненняў, на вырашэнне пытанняў матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння, перспектывы развіцця калгасаў і саўгасаў.

Неабходна ўсямерна падтрымліваць ініцыятыву арэндных калектываў, якія наймаюць сабе спецыялістаў, аплачваючы іх працу са свайго гаспадарча-разліковага даходу. Адначасова нельга дапускаць недаацэнкі іх ролі. У апошні час сталі моднымі разважанні аб тым, што спецыялістаў у нас залішне, што многія з іх ледзь ці не дарма ядуць хлеб. Дзе-нідзе дагаварыліся да таго, што ў новых умовах гаспадарання можна наогул абысціся без іх.

Гэта глыбока памылковы пункт погляду. Ці можна без спецыялістаў пасляхова ўкараніць інтэнсіўныя тэхналогіі, умела праводзіць канцэнтрацыю і спецыялізацыю вытворчасці? Ці можна без спецыялістаў шырока выкарыстоўваць навуковыя дасягненні, вёсці глыбокі эканамічны аналіз развіцця калгаса, саўгаса? Адказы адназначныя: не. Без спецыяліста гаспадарка асуджана на адставанне.

Партыйным камітэтам і арганізацыям, кіраўнікам Дзяржааграпрама БССР і аблаграпрамаў трэба будзе многае зрабіць, каб арэндныя формы вядзення сельскай гаспадаркі атрымалі паўсюднае прымяненне. Вырашэнне гэтай задачы не проста пажаданне, а патрабаванне, дыктуемае самай логікай нашага развіцця на цяперашнім этапе перабудовы.

Каб яна хутчэй набірала сілу, множыла пазітыўныя перамены ў вёсцы, пад сельскагаспадарчую вытворчасць неабходна падвесці трывалую навуковую базу. Пакуль што ў нас гэта не зроблена, аб чым, у прыватнасці, сведчаць і вынікі бягучага года. Варта было ў гэтым годзе адбыцца адхіленнем ва ўмовах надвор'я ад аптымальных, як атрымаліся недабор і збожжа, і бульбы. Але ж мы маглі б не дапусціць гэтага, каб паўсюдна і своечасова, з дапамогай навукі процідзейнічалі неспрыяльным кліматычным фактарам.

Вось характэрная дэталі. На складах Сельгасхіміі доўгі час ляжаць прыборы для тысяч хімічных экспрэс-лабараторый, якія дазваляюць своечасова праводзіць дыягностыку раслін і аператыўна ўносіць карэктывы ў тэхналогію іх вырошчвання. Але ні т. Старавойтаў, ні т. Нікітанка, ні т. Шувалаў не прынялі мер, каб такое каштоўнае і неабходнае ва ўмовах гэтага года абсталаванне хутчэй дайшло да кожнай гаспадаркі і працавала на ўраджай. Не выкарыстаў, як кажуць, уладу і т. Хусайноў.

Або такі прыклад. У пачатку года калгас імя Дзяржынскага Бабруйскага раёна набыў ім-партную сеялку, прымяненне якой дазваляе атрымаць прыбаўку па 5—8 цэнтнераў збожжа на кожным гектары. У вырабе сеялка простая, аднак т.т. Сухарукаў і Клаўсуч так нічога і не зрабілі, каб арганізаваць яе серыйную вытворчасць.

Як вы памятаеце, на сходзе актыву ў Брэсце ў якасці прыярытэтных былі вызначаны задачы па паглыбленню канцэнтрацыі і спецыялізацыі ў галіне, укараненню інтэнсіўных тэхналогій, стварэнню селекцыйна-гібридных цэнтраў у свінагадоўлі і цэнтраў трансплантатнай эмбрыёнаў у жывёлагадоўлі.

Што зроблена за мінулы перыяд? Ва ўсіх раёнах, абласцях распрацаваны схемы спецыялізацыі і канцэнтрацыі. Аднак будаўніцтва многіх аб'ектаў вядзецца дрэнна. У цэлым па рэспубліцы з 62 будуемых жывёлагадоўчых комплексаў план васьмі месяцаў не выканан напалавіну. Асабліва вялікае адставанне дапушчана ў Магілёўскай і Гомельскай абласцях.

Калі селекцыйна-гібридных цэнтраў ў Брэсцкай, Віцебскай і Мінскай абласцях будуюцца больш або менш нядрэнна, то гэтага не скажаш аб Гомельскай і Магілёўскай абласцях. Даўгабудам стала ўзвядзенне селекцыйна-гібриднага цэнтра на Гродзеншчыне.

Зацягваецца стварэнне сеткі пунктаў трансплантатнай эмбрыёнаў. Т.т. Дзергачоў і Нікітанка на-ранейшаму працягваюць дыскуціраваць аб іх эканамічнай эфектыўнасці. І не спяшаюцца пераходзіць ад слоў да спра-вы.

А як сёлета нарыхтоўваюцца кармы? Дрэнна выкарыстоўваюцца маневры тэхналогіямі, не ў поўнай меры былі ўведзены ў дзеянне матэрыялына — тэхнічныя магчымасці. У выніку многія гаспадаркі расцягнулі тэрміны ўборкі траў, што адмоўна адбілася на якасці сена і сенажу. І адбылося гэта таму, што па-даўнейшаму, без уліку рэальных умоў, безыніцыятыўна дзейнічалі многія нашы кадры.

Калі на нарадзе ў ЦК КПБ ішла размова аб асаблівасцях сеткага сельскагаспадарчага года, сакратар Мінскага абкома партыі т. Дзягілеў заявіў: «Кармоў у нас будзе менш, таму што недабралі збожжа». А пытанне абмяркоўвалася ў пачатку жніўня, гэта значыць у перыяд, калі была рэальная магчымасць кампенсаваць недабор бялку за кошт паўторных пасеваў і вырошчвання паржышчавых культур. Умовы ж надвор'я спрыялі гэтай — дастаткова было і вільгаці, і цяпла.

А колькі траў і сёння не скошана, не ўбрана з несельгас-угоддзяў, з абочын дарог! Размова ідзе пра тое, што сітуацыю трэба аналізаваць, рабіць з яе вывады для практычнай работы. Тым больш сакратарам абкомаў партыі.

**З поўным
тэкстам
дакумента
можна
азнаёміцца ў
будынку
бібліятэкі**

(Працяг на стар. 4).